

Sosiaali- ja
terveysministeriö

Uuden vammaispalvelulain soveltamisalan tarkentaminen

Verkostoituvat vammaispalvelut 4.10.2024

Terhi Karaus, lakimies
Kaarina Tuokko, erityisasiantuntija

Viestintä

- STM on julkaissut lakiesityksestä tiedotteen 23.9.2024: Hallituksen esityksen tavoitteena on määritellä selkeästi, kuka on oikeutettu vammaispalvelulain mukaisiin palveluihin (STM)
- STM:n verkkosivuilta löytyy vastauksia usein kysyttyihin kysymyksiin: stm.fi/vammaispalvelulaki
- STM:n ajankohtaiskatsaukset syksyn Verkostoituvissa vammaispalveluissa
- STM järjestää soveltamisalan tarkentamista koskevasta lakiesityksestä toimeenpanon koulutusta alkuvuodesta
- Vammaispalvelujen käsikirjaa päivitetään soveltamisalan osalta

Tavoitteet

- Vammaispalvelulain soveltamisalan tarkentamisen tavoitteina on säilyttää uusi vammaispalvelulaki vammaisille henkilöille tarkoitettuna erityislakina, toteuttaa vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta, osallisuutta ja osallistumista yhteiskunnassa sekä ehkäistä ja poistaa niiden toteutumisen esteitä sekä tukea vammaisen henkilön itsenäistä elämää ja itsemääräämisoikeuden toteutumista.
- Soveltamisalan tarkentamisella pyritään myös varmistamaan lain yhtenäinen soveltaminen ja velvoite järjestää palvelut yhdenvertaisesti eri alueilla sekä turvaamaan palvelujen saatavuus ja hyvinvointialueiden mahdollisuus rahoittaa uudistus.

Lähtökohdat

- Soveltamisalan tarkentamista koskevalla esityksellä määritellään selkeästi, kenelle vammaispalvelulain mukaiset palvelut myönnetään.
- Uuden lain mukaisten palveluiden sisältö ei muutu.
- Vammaispalvelulaki uudistettiin kokonaisuudessaan vuonna 2023. Nyt annetulla hallituksen esityksellä ei pyritä muuttamaan hyväksytyn vammaispalvelulain lähtökohtaa siitä, kuka on oikeutettu uuden lain mukaisiin vammaispalveluihin.
- Hallituksen esityksessä ei myöskään esitetä säästöjä vammaispalveluihin.

Keskeiset ehdotukset

1/2

Hallitus esittää, että jatkossa vammaispalveluita saisi, mikäli

- vammainen henkilö tarvitsee vamman tai sairauden aiheuttaman pitkäaikaisen fyysisen, kognitiivisen, psyykkisen, sosiaalisen tai aisteihin liittyvän toimintarajoitteen johdosta välttämättä apua tai tukea tavanomaisessa elämässä, ja
- henkilön välttämätön avun ja tuen tarve poikkeaa siitä, mikä on henkilön elämänvaiheessa tavanomainen tarve, ja
- ensisijaisen lainsäädännön mukaiset palvelut eivät ole sopivia ja riittäviä. Ensisijaista lainsäädäntöä ovat esimerkiksi sosiaalihuoltolaki, varhaiskasvatuslaki, perusopetuslaki ja terveydenhuoltolaki.

Vammaispalvelut myönnetään aina yksilöllisen tarvearvioinnin perusteella. Soveltamisalan edellytysten lisäksi henkilön tulee täyttää vammaispalvelulain palvelukohtaiset myöntämisedellytykset.

Keskeiset ehdotukset

2/2

- Sosiaalihuoltolain asiakkaan etua koskevaa säännöstä (4 §) selkeytettäisiin siten, että palvelusta perittävä maksu ei vaikuttaisi säännöksessä tarkoitettuun asiakkaan edun arviointiin. Sen sijaan palvelutarpeen arvioinnin merkitystä korostetaan.
- Lisäksi lakiin lisättäisiin erityinen suojasäännös.

Aikataulu

- Esitys on annettu eduskunnalle budjettilakiaikataulussa, VN-istunto 23.9.2024
- Eduskuntakäsittely:
 - Lähetekeskustelu käyty
 - Käsittelyt sosiaali- ja terveysvaliokunnassa sekä perustuslakivaliokunnassa
 - Käsittelyt täysistunnossa (hyväksyminen)
- Lain vahvistaminen
- Voimaantulo

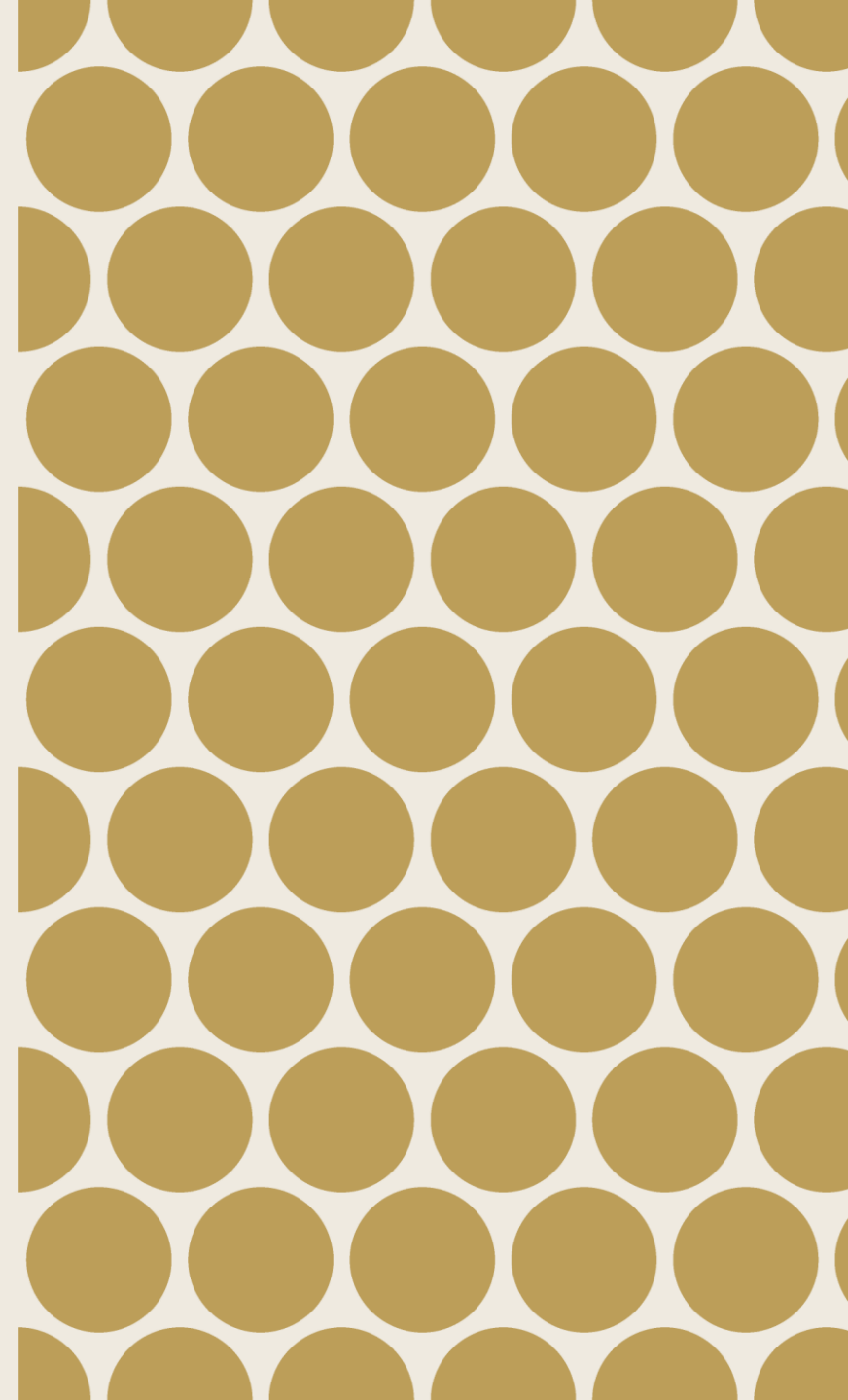
Voimaantulo

- Uusi vammaispalvelulaki tulee voimaan 1.1.2025. Esitettävien soveltamisalan tarkentamista koskevien muutoslakien on tarkoitus tulla voimaan samaan aikaan siten, että uusi vammaispalvelulaki tulisi suoraan voimaan tarkennetulla soveltamisalalla.
- Hyvinvointialueilla on tärkeää jatkaa uuden lain toimeenpanoon valmistautumista. Soveltamisalan tarkentamista koskevassa valmistelussa ei ole tarkoitus muuttaa uuden vammaispalvelulain mukaista palveluvalikoimaa.

Sosiaali- ja
terveysministeriö

Asumisen tuki - ajankohtaista

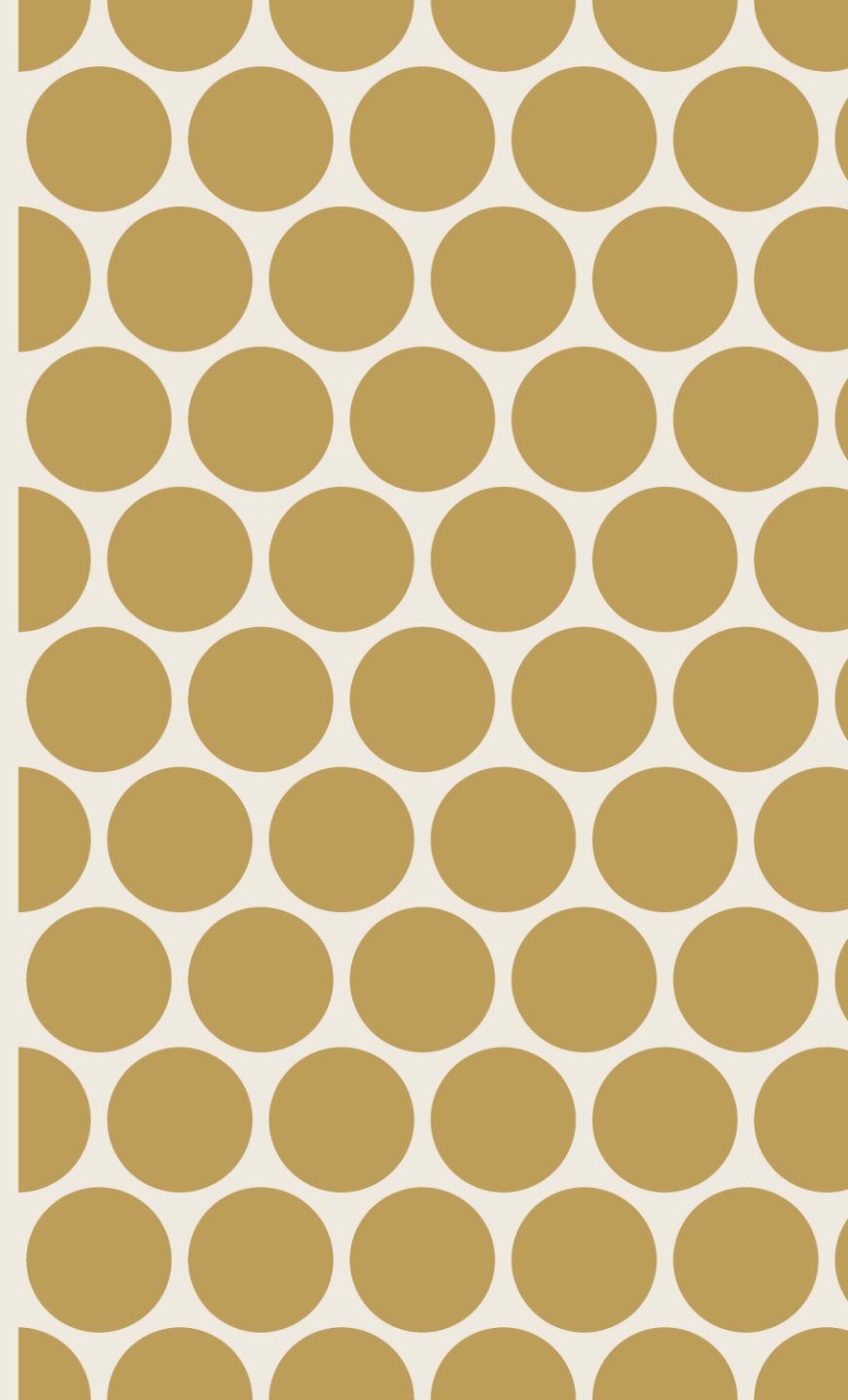
Asumisen tuki - ajankohtaista

- Laitosasumisen lakkauttaminen on ollut Suomessa pitkäaikainen vammaispoliittinen tavoite.
- Hallitusohjelmakirjaus: Monipuolistetaan asumispalvelujen valikoimaa, jotta se vastaisi paremmin vammaisten henkilöiden yksilöllisiin tarpeisiin
- Uuden vammaispalvelulain säännökset mahdollistavat monipuoliset asumisen ratkaisut ja vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen mukaisen avun ja tuen asumismuodosta riippumatta.
- Yksilöllisempiä ratkaisuja tarvitaan laajemmin, jotta kaikki vammaiset henkilöt saavat heille sopivia asumisvaihtoehtoja ja tarvitsemansa palvelut.

Sosiaali- ja
terveysministeriö

Usein kysyttyjä kysymyksiä soveltamisalan tarkentamisesta

Onko vammaispalvelulain soveltamisalan tarkentamisessa huomioitu YK:n vammaissopimuksen kannalta keskeiset artiklat?

- Kyllä on, esitys on YK:n vammaissopimuksen mukainen ja siinä on käsitelty soveltamisalasäännöksen suhde niihin vammaissopimuksen artikloihin, jotka ovat sen kannalta keskeisiä.

Mitä tarkoittaa elämänvaiheessa tavanomaisesta poikkeavaa palvelutarvetta koskeva edellytys?

- Esityksessä täsmennetään, että vammaispalvelulain mukaisia palveluja järjestettäisiin vammaiselle henkilölle, jos hänen avun ja tuen tarpeensa poikkeaa henkilön elämänvaiheessa tavanomaisesta tarpeesta. Arvio vammaisen henkilön avun ja tuen tarpeen välttämättömyydestä tehtäisiin suhteessa samassa elämänvaiheessa oleviin henkilöihin.
- Arviointi ei kohdistuisi mihinkään asiakas- tai ihmisryhmään erikseen, vaan arviointi tehdään jokaisen henkilön kohdalla yksilöllisesti. Säännös mahdollistaisi vammaispalvelulain myöntämisedellytysten täyttyessä erityispalvelujen myöntämisen yhdenvertaisuuden toteutumiseksi kaikissa elämänvaiheissa. Vastaavat periaatteet ovat ohjanneet soveltamiskäytäntöä jo nykyisin.

Onko esityksellä tarkoitus säästää vammaispalveluista?

- Vammaispalvelujen rahoituksesta ei ole tarkoitus säästää.
- Hallitusohjelmassa varauduttiin keväällä 2023 siihen, että soveltamisalan tarkennus lisäisi vammaispalveluihin oikeutettujen henkilöiden määrää suhteessa siihen, mitä uutta vammaispalvelulakia valmisteltaessa oli tarkoitus, ja sitä kautta palvelujen yhteenlaskettuja kustannuksia. Tämä vaihtoehto ei ole toteutumassa, joten hallitusohjelmassa mainittua lisärahoitusta ei tarvita.
- Esityksellä lisätään hyvinvointialueiden rahoitusta suhteessa nykytilaan vuonna 2025 24,8 milj. euroa, vuonna 2026 31,2 milj. euroa, vuonna 2027 37,3 milj. euroa ja vuonna 2028 29,4 milj. euroa.

Ovatko niin sanotut väliinputoajat jatkossa vammaispalvelulain piirissä?

- Uuden vammaispalvelulain myötä lain soveltamisen piiriin tulevat niin kutsutut väliinputoajat, esimerkiksi autismi- ja neurokirjon henkilöt. Tätä ei muuteta soveltamisalan tarkentamista koskevalla esityksellä.
- Mitään ihmisryhmää ei ole rajattu vammaispalvelulain soveltamisalan ulkopuolelle. Kaikkien kohdalla tehdään yksilöllinen palvelutarpeen arviointi.

Pääsevätkö iäkkäät henkilöt jatkossa vammaispalvelujen piiriin? 1/2

- Jokaisen henkilön kohdalla palvelutarve arvioidaan aina yksilöllisesti.
- Usein ensisijaiset palvelut vastaavat iäkkään henkilön palvelutarpeeseen.
- Osa iäkkäistä henkilöistä, joille ensisijaisen lainsäädännön mukaiset palvelut eivät olisi sopivia ja riittäviä, ja joiden välttämätön avun ja tuen tarve poikkeaa siitä, mikä on henkilön elämänvaiheessa tavanomainen tarve, saisi jatkossakin vammaispalveluita.
- Edellytyksenä olisi lisäksi, että vammaisen henkilön tulee täyttää soveltamisalan vammaisen henkilön määritelmä sekä harkittavan vammaispalvelun palvelukohtaiset edellytykset.

Pääsevätkö iäkkäät henkilöt jatkossa vammaispalvelujen piiriin? 2/2

- Kuten kokonaisuudistuksen tarkoituksena on ollut, vammaispalveluita aiemmin saaneet vammaiset henkilöt saisivat niitä myös ikääntyessään silloin, kun avun ja tuen sekä huolenpidon tarve johtuu heidän aiemmasta vammastaan eikä kyseessä ole selkeästi uusi, elämänvaiheessa tavanomainen avun ja tuen tarve.
- Vaikka kyseessä olisi uusi elämänvaiheessa tavanomainen avun ja tuen tarve, on kuitenkin otettava huomioon vammaisen henkilön palveluiden kannalta toimiva kokonaisuus ja se, että vammaisen henkilön toimintakyky saattaa vamman vuoksi heiketä ikääntyessä tavallista nopeammin.

Onko ikääntymisrajaus poistettu?

- Kyllä, uuden vammaispalvelulain eduskuntakäsittelyssä poistettiin ikääntymisrajaus.
- Soveltamisalaa ehdotetaan esityksessä tarkennettavan muilla keinoin, niin että tarkennukset koskisivat yhdenvertaisesti eri ihmisryhmiä.

Onko riski, että lakimuutosten johdosta vammaisia henkilöitä ohjautuisi enenevässä määrin ensisijaisten ja siten maksullisten palvelujen piiriin?

- Tarkoitus on kohdentaa laki niille henkilöille, joille se tarkoitettiin uutta vammaispalvelulakia valmisteltaessa.
- On lisäksi mahdollista, että pieni joukko asiakkaita voisi ohjautua jatkossa ensisijaisen lainsäädännön mukaisten palvelujen piiriin.
- Kyseessä olisivat henkilöt, joille ensisijaiset palvelut olisivat olleet alun perinkin sopivia ja riittäviä, mutta jotka ovat aikaisemmin joissain kunnissa tai joillain hyvinvointialueilla ohjautuneet vammaispalvelujen piiriin sen vuoksi, että ne on maksuttomina katsottu asiakkaan edun mukaisiksi palveluiksi.

Miten laki turvaa edellä tarkoitettujen henkilöiden asemaa?

- Esitys sisältää ns. suojasäännöksen ensisijaisen lainsäädännön mukaisten palvelujen asiakasmaksujen määräytymistä koskien.
- Säännös tulisi sovellettavaksi ensisijaisen lainsäädännön perusteella järjestettyjen palvelujen maksun määräämättä tai perimättä jättämisen tai sen alentamisen tarpeen arvioimiseksi yksittäisessä tilanteessa, jossa maksun määrääminen voisi estää vammaista henkilöä käyttämästä palvelua.

Kiitos mielenkiinnosta.

Sosiaali- ja
terveysministeriö